

Gospodična učiteljica / gospod učenik se predstavi

*Spomini gospodične učiteljice Medarde Meden:
dvajset let strahospoštovanja v muzejskem teatru
Slovenskega šolskega muzeja*

Leta 2019 smo v Slovenskem šolskem muzeju počastili dvajsetletnico izvajanja pedagoško-andragoškega programa *Učna ura naših babic in dedkov*.

Ko smo leta 1997 v Mestnem muzeju Ljubljana zasnovali učno uro kot pedagoški program razstave, niti pomislili nismo, da bo prehodila tako dolgo in pestro pot in da bo postala *paradni konj* pedagoškega programa celo v drugem muzeju. Dogajanje je bilo postavljeno v razred izpred stotih let z opremo, ki je napovedovala vsebino: slika cesarja Franca Jožefa, križ, kateder na podestu, stare, ozke, neudobne lesene učne klopi s črnilniki in zarezi za peresa, s koruzo v kotu, velikim lesenim oslom kot simbolom oslovske klopi in ročnim šolskim zvoncem, ki je oznanil začetek pouka.

Nastopila sem vlogo gospodične učiteljice, ki mi je bila, kot kaže, usojena. V obleki po francjožefovski modi sem obula njene ozke, nerodne čevlje, v roki pa sem držala palico, ki je dajala takt vsakokratni učni uri, ne glede na njeno vsebino (*Cesarska himna, Domača mačka, Bonton ali lepo vedenje ali Higiena*). A pravi teater se je začel šele z mojim vstopom v razred, ki se je ponavadi zgodil v smrtni tišini. »Bog daj, gospodična učiteljica!« je bil vsakokratni pozdrav učencev v razredu, ki so se gotovo prestrašili, ko sem udarila s palico po katedru. In tako sem vzpostavila začetek njihovega strahospoštovanja, ki se je nadaljeval s pregledom čistoče *nohtovja*. Za nekatere je bila nesprejemljiva celo molitev (Simon Jenko: Oče naš) in so demonstrativno zapustili razred – kot profesorica, ki je svoj odhod iz razreda komentirala s pripombo: »*Molila pa že ne bom!*«

Popolno vzdušje so vedno narekovali tudi nastopajoči v šolskih klopih: s svojim obnašanjem, s strahom, ki so ga doživljali in zato nerodnimi ali pone srečenimi odgovori, ali (pre)drznostjo, ki so jo nekateri kljub vsemu pokazali. A stati strumno pred katedrom, pravilno brati zastarele in včasih tudi nerazumljive besede, odgovarjati v celih stavkih in biti vedno nadvse spoštljiv do gospodične učiteljice, kar je moral obvladati vprašani, ni enostavno. Strahú je bilo sicer več pri najmlajših osnovnošolcih, ki jim je včasih vzelo sapo, da se joku niso mogli izogniti. In tudi polulali so se in bruhali so. Po drugi strani pa so se nekateri učenci izkazali tudi z duhovitostjo. Spomnim se: ko sem pri Cesarski pesmi razlagala pomen besede *žlahtnost*, je na vprašanje, kakšna je oseba, če je po duši žlahtna, ko sem za primer navedla trto in je bil pričakovan odgovor *plemenita*, nekdo odgovoril: »Gospodična učiteljica, pijana vendar!«

*Učne ure smo izvajali pod posebnimi pogoji tudi v času korone.
Gdč. učiteljica Medarda Meden (lastni arhiv).*

Starejši obiskovalci imajo navadno s tremo manj problemov, saj so *oboroženi* z več izkušnjami. A v veliki nostalgiji do stare šole, ki so jo tudi sami izkusili v resničnem življenju, pridejo na našo učno uro velikokrat tudi preveč *nečimrni*, za kar so seveda kaznovani. To se je zgodilo upokojeni učiteljici, ki se je pouka v našem muzeju udeležila z društvom upokojencev in je imela nalakirane nohte.

Čeprav se morda čudno sliši, so vzdušja strahospoštovanja posebno veseli učitelji, ki so danes pri svojem delu podvrženi drugačnim normam in pravilom, ki jih v veliki meri narekuje permissivna vzgoja. V muzeju pri vodjih šolskih skupin, ki obiščejo pedagoške programe, velikokrat opažamo pomanjkanje avtoritete učiteljev, zato je tudi naše delo v muzeju veliko bolj pestro, obisk zgodovinskih učnih ur pa konstantno dober. Kakšna je bila avtoriteta učiteljev včasih, kakšno spoštovanje so jim morali učenci izkazovati in kako ugleden poklic so opravljali, zato v Slovenskem šolskem muzeju z veseljem pokažemo, tako z različnimi demonstracijami učnih ur, kjer deluje izkušnja *na lastni koži*, kot z razstavami in drugimi programi. Naj tukaj dodam svojo lastno izkušnjo. Na eno izmed učnih ur je dijake pripeljala tudi moja nekdanja profesorica nemščine in angleščine s poljanske gimnazije. Po zanimivi učni uri – vsi dijaki niso razumeli slovensko in sem morala kakšno besedo prevesti v nemščino – sem povedala, da je profesorica učila tudi mene in da nisem spadala med najboljše učence. Razredničarka pa je

to hitro zanikala in podučila svoje dijake, da smo bili generacija gimnazijcev, kjer jih je bilo v četrtem letniku zaradi odličnega uspeha dvajset oproščenih mature.

Kot gospodična učiteljica sem si v vseh teh letih izvajanja pedagoškega programa nabrala kar bogate izkušnje. A kljub temu so bile pred mano učne ure in skupine, ko sem tudi sama z rešpektom stopila v razred. Kot nekega oktobra leta 2017, ko je na učno uro *Bontona* prišel celoten učiteljski zbor iz sosednje Hrvaške (*OŠ Belica*). A učitelji, čeprav niso najbolje razumeli slovensko, so se čisto vživeli v vloge učencev in zvedavo odgovarjali po svojih najboljših močeh. Na koncu ure so mi huronsko ploskali in me z ovacijami skoraj spravili v solze.

Gotovo je za kustosa v muzeju največja pohvala, ko ta pride s strani kakšnega kolega. Tako je nanoslo, da so se učne ure udeležili tudi slušatelji mednarodne konference *Šola in muzeji*. Med učenci je bilo veliko muzealcev z območja nekdanje skupne države in zgodilo se je, da je bil o *Domači mački* vprašan tudi *repetent* Dragan iz zadnje vrste. Ker se je kar namučil z branjem (slovenskega) teksta, je bil seveda deležen graje in kazenske domače naloge. Kakšno leto kasneje sva se srečala na konferenci na Ptujju in zaupal mi je, da sem »njegova nočna mora iz Slovenskega šolskega muzeja«, hkrati pa dodal, da je ta učna ura odličen primer izobraževalne šolske atmosfere v muzeju, kjer so vsi prisotni v razredu primorani k sodelovanju. Zanj je bila »doživeta frustracija« kot navdih za nadaljnje raziskovanje »muzejskega teatra« in implementacijo podobnih programov v muzej, kjer ustvarja.

Veliko vtisov se je v vseh teh letih nabralo v spominski knjigi učnih ur, posebej dragoceni so se zapisali tudi v moje srce. A čeprav arhaična šola, ki jo doživljajo obiskovalci v našem muzeju, na prvi pogled vzbuja strah, odklon, jezo in najbolj občutljivim pritečejo celo solze, se z veseljem oziram na prehojeno pot svoje skoraj štiritisoče izvedbe učnih ur. Gotovo so poučne kljub morda boleči metodi poučevanja oziroma izkušnji, omejenim možnostim zgodovinskega časa, ki jih opredeljuje, in gospodične učiteljice, ki s svojo (zaigrano) avtoriteto ustvarja vzdušje minulega časa. Pri vsem tem pomembno vlogo vedno odigrajo obiskovalci, zaradi katerih niti dve učni uri nista bili enaki. Ker so ti drobci in pripetljaji še posebej vplivali na vzdušje v stari učilnici, sem jih začela zapisovati.

Za konec sem izbrala nekaj najzanimivejših.

- 20. november 2003

Deklico Ano je med uro zaradi klepetanja doletela kazen klečanje na koruzi. Po nekaj minutah sem od ene od učiteljic na kateder dobila tako sporočilo na listku:

»Prosim, da Ano daste iz kota, ker se bojim, da bodo problemi s strani staršev.«

- 20. januar 2004

Včasih presenetijo tudi učiteljice. Pri tej skupini sta se namreč najbolj neprimerno času obnašali prav oni. Na koncu učne ure sta priznali, da sta s svojim obnašanjem hoteli učencem pokazati, kakšni so oni, ko so nedisciplinirani. Seveda sta bili zato kaznovani.

- 14. september 2006

Učenke so pri oblačenju za učno uro ugotavljale, » ... da v teh oblačilih za leto 1906 izgledajo kot kakšne snažilke!«

Pri isti skupini sta učiteljici na koncu učne ure Domača mačka komentirali, » ... da je bila učiteljica tako dobra, da je kar zadišalo po starih časih.« Sama pa naj dodam, da je uspeh učne ure vedno odvisen tudi od motiviranosti učencev. In tokrat je bilo res prijetno.

- 11. oktober 2006

Učenec v prvi klopi je bil tako prestrašen, da so mu že med molitvijo (!) po licih tekle solze. Da bi pozabil na strah, je bil takoj na začetku vprašan. Na vsa vprašanja je odgovoril in med uro celo sodeloval. Ko pa je ročni šolski zvonec oznanil konec pouka, je spet padel v krčevit jok.

- 20. januar 2007

Pred katedrom je učenec opisoval glavne dele mačkinega telesa. Ko sem s palico pokazala še na zadnji manjkajoči del pri naštevanju, mačkin rep, in pričakovala tudi tak odgovor, je mladi nadobudnež po premisleku izstrelil: »Saj res, med glavne dele mačkinega telesa spada tudi zadnjična odprtina!«

- 9. maj 2007

Pri podrobnem opisu mačkine glave se je učencu zataknilo, kako se imenujejo mačje dlake na vsaki strani smrčka. Prava beseda nikakor ni hotela z jezika in podučeni smo bili: »To so smrčice!«

- 21. junij 2007

Pri pregledu čistoče in pripravljenosti na pouk sem eno od deklic zapazila z žvečilnim gumijem. Na ukaz, da ga izpljune v koš, sem komaj preprečila, da ga ni pljunila skozi okno. Ob tem dogodku je bilo še bolj zaskrbljujoče vedenje učiteljic v spremstvu, ki na to sploh nista reagirali.

Taja J. Gubenšek, gospodična učiteljica *Medarda Meden*
(učne ure *Cesarska pesem*, *Prirodopis domača mačka*, *Lepo vedenje*,
kot *Snaga Čistunić* učna ura *Higiena*)